

Huika-termés

(Tűnődés a Napút 2008. áprilisi száma fölött)

A címbeli betűcsere nem elírás: a recenzens arra vetemedett, hogy az *english-hunglish* mintájára eme gonosz kis szójátékkal érzékeltesse: nem mind haiku, ami fénylik. A lelemény persze sántít némiképp, mert nemcsak magyar nyelven születnek 5-7-5-ös versek, melyek az olvasóban nem válnak haikuvá – s ekképp megmaradnak bezárt *huika*-létükben –, de a jelenség, a dolog természetéből adódóan, mondhatni: nemzetközi. Bátorkodunk kijelenteni: feltehetően a nagy Basónak is lehettek sikerületlen darabjai...

Ámde: lehet-e magyarul haikut írni? Létezik-e magyar haiku?

A Napút két bevezető tanulmánya is ezt a kérdést feszegeti, s ad is rá két végletes választ:

Szepes Erika gondolatmenetének végeredménye leegyszerűsítve: igen, ha a magyar költő talál a japáni helyett saját mitológiát, s annak filozófiai rendszerében a műfaj formai szabályait követi, akkor az haiku.

Ivánovics Beatrix figyelemre méltó, zen ihlette esszéjének – melyet a szerző magánkritikája ellenére: érdemes volt megírni, gondolatébresztő elolvasni – kifutása a másik véglet. Ha jól értjük: a haiku zen-buddhista költészet, zen pedig csak Japánban van, ergo a haiku japáni privilégium.

Ennél a gondolatmenetnél kapcsolódik be recenzens – aki máris színt vall: a két szélső ösvény közt valahol középúton jár –, és merészen kijelenti, egy mérvadó (japán) teoretikus véleményére hagyatkozva: zen (és persze tao, jóga meg minden) pedig mindenütt van, ergo *itt nálunk* is, még ha nem is tudunk róla. (Erről már csak egy mondat, egy hevenyészett idézet: „Ha az emberiség az élőlényekkel egyetemben kipusztulna a földről, az utolsó fűszálban még akkor is ott lenne: a zen.” Zen bezárva...)

Célozzuk meg a klasszikus magyar haiku létjogosultságát!

Mi magyar ajkúak is a természetben élünk, annak tükrében örömet, bánatot, szerelmet, magányt, elmúlás fölötti rezignációt érzünk; néha-néha átérezzük a létezők és a lét ürességét. Szerencsére még van négy évszakunk, és *kigo* is kerül hozzá; csak mutatóba: első hóvirág, ibolya – tavasz; napraforgó, pacsirtaének – nyár; költöző madarak, ökörnyal – ősz; hóval fűtt ösvény, jégrianás – tél. A magyar olvasó a krizantémról a halottak napjára, a kivágott fenyőről a karácsonyra asszociál. (Recenzens, bár májusfát nem állított, még locsolkodott nárciszért, szüretelt asszonyi mosolyért, és társasági életébe szívesen bevezetné a cseresznyevirágzás-bámulást...) A vers-komponáláshoz elég gazdag anyanyelvünk – még ha nem is dúskálunk az angol nyelv sokértelműségében, a horvát rövidségében, a japáni ez-is-lehet-az-is-lehet talányosságában –; vannak magas és mély, hosszú és rövid hangzású szótagjaink – mondhatnánk: *moráink* –, és, uram bocsá', néhány *kirejink* is akad: lám!, jaj! (erotikus párja: ju!), ni!, hej!, és természetesen: ó! (óh!). Tessék tehát magyar haikut írni; ha nem a fentiek szerinti klasszikusat, akkor, minden szabályt feledve – elsőre is a tizenhét ujjunk számolgatását –, *free-style*-osat, vagy,

ha valaki az emberi kapcsolatokra érzékeny és humoros témára lel: magyar *senryut*!

Olyan darabot, ami inkább nyitott, mint zárt; inkább talányos, semmint váteszi; ami megmozgatja az olvasó lelkét, benne emlék-képét, fantáziáját; amelyben van valami hiány, máshol sűrítés; és mindenképp elhallgat, amikor kell.

Mert hiába a legszebb kerek, csiszolt természeti leírás, lírai szerelmi vallo-más, avagy a legelmésebb megszívlelendő aforizma – ha mi csak a szó-fest-mény, szó-fotó szemléelői vagy a költői gondolat-érzület megértői vagyunk, nem tudjuk a verset haikunak olvasni. A recenzens számára legalábbis, jaj!, megmarad huikának...

A Napút-szám (mely fölött pipánkból füstölünk) jó néhány fiatalnak (közép-haladónak) vélt szerzője darabjairól elmondható, hogy benne van a haiku ígé-rete; némelyike pedig egyenesen: az. Recenzens, hosszas megfontolás után, botor kis változtatásokat, megjegyzéseket téve a költeményekhez, fogadatlan prókátorként, bátorodik néhányra rámutatni. (Figyelmünk most nem terjed ki a műfordításokra, a befutott nevekre, és a Sárközi László felütésére született láncversre, habár óra nem hallgathatjuk el: jó néhány darabja hitelesíti – ma-gyar *haikut* ír.)

Balogh József (szinte minden darabjában haiku-csíra) írja:

Száraz falevél táncol az őszi széllel. Temetőkapu	olvasnánk inkább:	Száraz falevél táncol őszi szélben – temetőbejárat
---	-------------------	--

(Egy megszemélyesítés is, a levélé, majdnem sok; a másodikat, a szélét, már nem bírja el a műfaj. A temetőkapu statikus – a temetőbejárat nyugtalan-ságot kelt az olvasóban: bizony, oda be kell menni...)

Bozsoky Erika (meditatív hajlammal) írja:

Egy kopár bokron csipkebogyók kacagnak: itt felejtett nyár	olvasnánk:	Kopár bokron csipkebogyó dínom-dánom: itt feledett nyár
--	------------	---

Cserny Timi Pookah (a csend és a kis pillanatok ihletettje) írja:

lepréselt virág a nevetésed: télen majd előveszem	javaslat:	lepréselt virág télen majd előveszem a nevetésed
---	-----------	--

(A javasolt darabban Basó 33 jegyzett költői trükkjének egyike, a *pivoting* = tengelyezés áll elő: a középső sor, mint tengely ide-oda forgatja az olvasó kíváncsiságát, mígnem magában felkiált: aha!)

Kiliti Natália (elteázgat, elverselget, a végén egy haiku várja):

Öblös csészében Eltűnik az üresség S én létezem	olvasnánk:	Öblös csészében eltűnik az üresség, ím!, a tea-lét
---	------------	--

Kiss Georgina (a „Dilemma” címet elhagyva):

Hogyan döntsem el: Lepkeszárny vagyok-e most, vagy virágszirom?	átírva:	Ki merne dönteni: tépett lepkeszárny? rótt virágszirom?
---	---------	---

(Egyéni lírából – zaklatott sorskérdés... Ha maradni akar az én-nél:)

Döntenem kéne:
lepkeszárny vagyok, vagy
hullt virágszirom?

Kósa Emese (a finom érzékelések krónikása):

Fáradt hajnalon krizantémok illata hazahívás	javaslat:	Fáradt hajnalban krizantém-illat sürgöt hazaútra
--	-----------	--

(Az első sor csupa a,á-ja még inkább mondja a városi élet monotoniját; a középső sorban a magas hangrendű szótagok reményt adnak; majd a harmadik sor sugallata: haza, halottak napjára, temető-látogatásra...)

Kovács Roland (érzéke a zenre – az se baj, ha netán utánérzés):

Fontos dolgaim Hirtelen elfeledtem Egy pipacs láttán	játékos javaslat:	Fontos dolgaim legott elfeledtem – köszönöm, pipacs!
Repedt csészében, Üdvös megpróbáltatás Teának lenni.	vessző elhagyva:	Repedt csészében üdvös megpróbáltatás teának lenni.
Kaptam egy pofont Félkezű Mesteremtől, Ezzel megtapsolt.	ha lehetne:	Pofont kaptam félkezű Mesteremtől: egy tenyér, ha csattan?

Nagy Mihály (bökverse akár e recenzió mottója is lehetne):

Ötödször számlá- lom ujjaimat: számtan, vagy haiku ez?	kis módosítással:	Ötödször számlá- lom ujjaimat: számtan ez, vagy haiku?
--	-------------------	--

(Még formailag is mutatja a *haika* jellemző ismervét: az első sor hatodik szótagját elválasztva átviszi, csak hogy öt maradjon – ilyen sehol máshol nincs a haiku-irodalomban! Itt, persze, nagyon ül – reméljük: tudatos. A költő kérdésre válaszul: nem haiku – de *senryun*nak elfogadva... Recenzens most iszik egy kupicával, és máris ideír valamit:)

*vén körtefácskám
hossz és besség idusán
csak a pálinkád!*

Szelőczei Orsolya (elvitathatatlan stílusérzékkel) írja:

Minden szerelmes érintés illata a tenyeremen van	szeretnénk olvasni:	Volt-lesz érintés szerelem-illata mind a tenyeremen
--	---------------------	---

Valyon László (klasszikus haikuja):

Csorbult csuporban Bomlott ki meddő nászra Két cseresznyeág	kis módosítás:	Csorbult csuporban bomlik meddő virág-nász: két cseresznyeág
---	----------------	--

(A haiku történése jobb, ha jelen idejű. Nagybetű elég a kezdéshez. Itt is van Basó-tengely...)

Ha a szerzők, a magukénak érezvén, elfogadják a módosítást, akkor az az övéké... További stúdiumokat kívánva – ha szabad:

Bakos Ferenc

Utóirat: A recenzió írása és átnézése közt, mit látunk?:

*még dermedt fák közt
újra meg újra
vadgerle-szerelem*